

Отже, за результатами третього блоку аналізу проводиться оцінка кадрового потенціалу ВНЗ за допомогою оцінки розвитку професорсько-викладацького складу (викладацької, наукової і громадської роботи), що дає можливість оцінити в комплексі як особистісні якості викладачів, так і результати їх діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Егоршин А. П.* Мотивация трудовой деятельности. учебн. пособие / А. П. Егоршин А. П. . – Н. Новгород: НИМБ, 2003. – 320 с.
2. *Никитина И. А.* Эффективность систем управления персоналом: Монография / И. А. Никитина. – СПб.: СПбГИЭА, 1998. – 119 с.
3. *Саакян А. К.* Экономика и социология труда / А. К. Саакян. – СПб.: Питер, 2002. – 128 с.
4. *Сисоева С. О.* Вища освіта: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоева, Н. Г. Батичко. – К.: ВДЕКМО, 2011. – 344 с.
5. *Шибанова Л. И.* Оценка работы преподавателей на основе анкетного опроса студентов / Л. И. Шибанова // Ассоциация развития управления, менеджмент, 1998. – № 8. – С. 67-72.

Стаття надійшла 24.03.2014 р.

УДК 339.9

Б.Е. Головаш

НАПРЯМКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (НА ПРИКЛАДІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС)

АНОТАЦІЯ

Розглядаються особливості проведення інвестиційно-інноваційної політики Європейського Союзу на сучасному етапі. Пропонуються заходи державного стимулювання інноваційного розвитку України, насамперед шляхом її залучення до загальноєвропейських наукових програм.

Ключові слова: *інвестиційно-інноваційна політика, Європейський Союз, програма «Горизонт-2020».*

АННОТАЦІЯ

Рассматриваются особенности проведения инвестиционно-инновационной политики Европейского Союза на современном этапе. Предлагаются мероприятия государственного стимулирования

инновационного развития Украины, прежде всего путем ее привлечения к общеевропейским научным программам.

Ключевые слова: *инвестиционно-инновационная политика, Европейский Союз, программа "Горизонт-2020".*

ABSTRACT

The features of the investment and innovation policies Europeyskogo Union at the present stage. Some measures of the state stimulation of innovative development of Ukraine, primarily through its involvement in the pan-European research programs.

Keywords: *investment and innovation policy, Europeysky Union, the program "Horizon-2020".*

Постановка проблеми: Стратегічне рішення про незворотність європейського вибору України вимагає скорішої адаптації економічної і правової системи України до стандартів Європейського Союзу (ЄС). Необхідність здійснення структурних реформ економіки України потребує формування сучасної стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку держави і пошуку джерел наповнення інноваційних програм. Дослідження досвіду проведення інвестиційно-інноваційної політики ЄС має допомогти Україні розбудувати шлях інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питанням розвитку сучасних інноваційних процесів в умовах глобалізації суспільства присвячені роботи: М. Гаман, В. Гейця, М. Буги, О. Завліна, Ю. Полунєєва, П. Овечкіна, В. Сиденко, О. Шарова, О. Шниркова.

Мета статті. Дослідити особливості проведення інвестиційно-інноваційної політики ЄС і виявити основні напрями її розвитку. Сформулювати пропозиції щодо використання даного досвіду в Україні.

Викладення основного матеріалу. Інвестиційно-інноваційна політика ЄС характеризується добре організованою системою наддержавного регулювання. Слід зазначити, що при загальній наднаціональній координації інвестиційної політики ЄС, існують і національні особливості її застосування. Спільним між ними є те, що всі країни ЄС надають стимулювання для вкладання інвестицій у розвиток інноваційних технологій і проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). Стимули містять у собі надання кредитів на пільгових умовах та компенсацію витрат на створення нових технологій з державного бюджету. Загалом ці пільги включають підтримку НДДКР за трьома напрямками: фундаментальні дослідження, промислові дослідження та промислові розробки. Максимальна частка їхньої бюджетної підтримки складає 100, 50 і 25 відсотків [1].

Варто зауважити, що в арсеналі інструментів впливу на державну інвестиційну політику в ЄС переважають економічні методи з обмеженням заходів прямого адміністративного впливу. Гнучка податкова політика дозволяє стимулювати залучення інвестицій до національних економік,

прискорювати впровадження результатів НДДКР, проводити швидке оновлення потужностей підприємств. Іншими поширеними засобами державної підтримки інвестицій є: дотації підприємствам, пільгові та багаторічні кредити та гарантії, залучення державних коштів на спільне з приватним капіталом фінансування нових і реорганізацію та оновлення існуючих підприємств, забезпечення державними замовленнями, захист прав інтелектуальної власності, надання допомоги у вдосконаленні управління підприємством та підвищенні кваліфікації персоналу.

В Європі спільними урядовими рішеннями країн-членів ЄС сформовано низку інститутів, які надають пряму підтримку інноваційному процесові: Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд, проекти Початковий капітал й Євротекс-капітал, а також спеціальна програма підтримки малого бізнесу [2].

Надання фінансової допомоги підприємствам і цілим галузям з централізованих фондів ЄС, яке поєднується з національними засобами підтримки кожної окремої країни ЄС, є одним з головних інструментів інвестиційної політики ЄС. Водночас Європейська Комісія від країн-членів та окремих підприємств вимагає суворої звітності щодо цільового використання допомоги. До країн, що використовують допомогу не за цільовим призначенням застосовують економічні санкції.

Важливою ланкою в інвестиційно-інноваційній системі ЄС є «Рамкові програми науково-технологічного розвитку», які виступають головним інструментом реалізації науково-дослідної політики ЄС. Передостання програма, що діяла в Європейському Союзі – Сьома Рамкова Програма (7РП/FP7), вона була розрахована на сім років – з 1 січня 2007 року по 31 грудня 2013 року.

Європейська Сьома Рамкова Програма (7РП/FP7) була основним фінансовим інструментом Європейського Союзу для підтримки міжнародного співробітництва науково-дослідної діяльності практично в усіх наукових галузях. Це найбільша і єдина Програма для фінансової підтримки міжнародної науково-дослідницької діяльності в Європі. Загальний бюджет 7Р становив 53 мільярда євро. Основним завданням Програми було посилення міжнародної науково-технічного співпраці країн Європи, розширення сфер і обсягів досліджень, підвищення їх конкурентоспроможності та практичного використання наукових розробок для промислового виробництва.

Програмою передбачався розвиток європейської кооперації по найбільш передовим науково-технічним напрямкам, серед яких: побудова інформаційного суспільства (головний тематичний пріоритет), біотехнологія та геноміка, нанотехнологія і нові матеріали, космос, безпека. На національному рівні найбільш кардинальні зміни відбуваються в інституційному розрізі:

- промислова і регіональна – інтегруються в інноваційну політику, інноваційна політика переноситься на регіональний рівень;

- зростає роль держави в створенні сприятливого інноваційного середовища, з'являються нові форми співпраці та партнерства приватного бізнесу, держави і академічних кіл;

- держава стимулює прямими та непрямими методами кооперацію, спрямовану на комерціалізацію результатів НДДКР і розширення попиту на результати діяльності державних дослідницьких центрів;

- університети відходять від класичної схеми «наука-освіта» до схеми «наука-освіта-інноваційний бізнес». Створюються нові структури (фонди, різні форми партнерств з приватним, національним та іноземним капіталом), що сприяють зміцненню наукової інфраструктури університетів і розширенню підготовки наукових кадрів;

- зростає роль регулювання (економічного, соціального, адміністративного) у стимулюванні інноваційних процесів, особливого значення набувають охорона інтелектуальної власності та антимонопольне регулювання;

- поширення набувають нові механізми прогнозування та вироблення пріоритетів для формування національної інноваційної стратегії («Форсайт», різні форми довгострокового «бачення» і т.д.) [3].

Насамперед усі інноваційні програми були націлені на європейські організації та європейських дослідників. Проте, існувала можливість участі дослідницьких організацій і компаній інших країн (у програмних документах позначених як «third countries»), у тому числі і України, яка, на жаль, не скористалася своїм шансом, як додаткових учасників європейських консорціумів (Співвиконавців). Разом з цим основним заявником (координатором) проектів завжди виступали організація-представник країни Євросоюзу. Країни, що не є членами ЄС та асоційованими країнами не вкладали власні кошти у формування бюджету програми [4].

Європейська Комісія у 2014 р. започаткувала нову Рамкову програму науково-технічного співробітництва «Горизонт-2020», мета якої – об'єднати фінансування наукових досліджень, розроблення нових технологій та інноваційного промислового виробництва в ЄС у період з 2014 по 2020 рр. Бюджет програми близько 87 млрд. євро.

Вона має замінити і об'єднати всі існуючі програми ЄС з фінансування досліджень та інновацій, включаючи Сьому Рамкову програму з досліджень, Рамкову програму з конкурентоспроможності та інновацій і діяльність Європейського Інституту Інновацій та Технологій.

Програма «Горизонт-2020» має на меті створення єдиного ринку праці в галузі наукових досліджень і інновацій для наукових колективів із країн Європейського Союзу, асоційованих та інших країн, які не входять до Європейського Союзу. У тому числі індустриальних країн з економікою перехідного періоду, країн розширення ЄС та країн, що розвиваються.

Таким чином виникає можливість інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень в Європейський дослідницький простір, отримання коштів для проведення наукових досліджень разом із партнерами із країн ЄС.

Особливістю нової програми «Горизонт-2020», як фінансового інструменту реалізації ініціативи ЄС в галузі досліджень та інновації, в порівнянні з іншими програмами є наступне:

- спрощення фінансування робіт завдяки простій схемі відшкодування витрат і запровадженню єдиного підходу для учасників, скорочення часу на отримання грантів;

- інтеграція досліджень та інновацій, фінансування проектів від ідеї до виходу на ринок;

- зосередження на розвитку бізнес-можливостей із зосередженням на «суспільних викликах»;

- надання більших можливостей молодим перспективним науковцям для просування своїх ідей та одержання фінансування.

Програма зосередить фінансування на трьох різних пріоритетах ЄС, які відповідають задачам програм «Європа-2020» та Інноваційного Союзу.

Програма «Горизонт-2020» зосередить фінансування на трьох різних, взаємодоповнюючих пріоритетах ЄС:

I. Наука; II. Промисловість; III. Суспільство.

I. «Передова наука» (бюджет приблизно 24,3 млрд. євро) підвищить рівень досконалості європейської наукової бази та підтримає стабільний потік досліджень світового рівня для забезпечення довготривалої конкурентоспроможності Європи. Цей напрям полягає в підтримці найкращих ідей, розвитку талантів в Європі, наданні науковцям доступу до пріоритетної дослідницької інфраструктури.

Ця частина програми буде:

1. Підтримувати найталановитіших та креативних осіб та їхні групи, які займаються передовими дослідженнями;

2. Фінансувати співпрацю в дослідженнях для відкриття нових та перспективних областей наукових досліджень та інновацій через підтримку новітніх технологій.

3. Забезпечувати дослідників відмінними можливостями для навчання та кар'єрного зростання за допомогою акцій фонду Марії Склодовської-Кюрі.

4. Забезпечувати підтримку Європейської дослідницької інфраструктури світового класу (включаючи електронну інфраструктуру), до якої матимуть доступ усі науковці в Європі та за її межами.

II. «Індустріальне лідерство» (бюджет приблизно 17 млрд. євро). Ця частина програми спрямована на те, щоб зробити Європу більш привабливим місцем для інвестицій у наукові дослідження та інновації (включаючи екологічні інновації) шляхом заохочення до цієї діяльності на замовлення бізнесу.

Цей напрямок забезпечить основні інвестиції в ключові промислові технології, надасть європейським компаніям максимальні можливості подальшого розвитку, забезпечуючи їх достатнім рівнем фінансування, та

допоможе інноваційним малим та середнім підприємствам зрости до ведучих світових компаній.

Ця частина програми буде:

1. Забезпечувати лідерство в передових та промислових технологіях за допомогою спеціальної підтримки інформаційно-комунікаційних технологій, нанотехнологій, розробки нових матеріалів, біотехнології, передових технологічних процесів та космічних технологій тощо.

2. Спростувати доступ до ризикового фінансування.

3. Надавати широку підтримку використанню інновацій у малих і середніх підприємствах.

III. Програма «Суспільні виклики» (бюджет приблизно 31 млрд. євро) спрямована на вирішення суспільних проблем європейців, таких як: захист навколишнього середовища та зміну клімату, розвиток сталого транспорту та мобільності, розвиток відновлюваних джерел енергії, очищення продуктів харчування, боротьбу зі старінням населення.

Схеми фінансування програм.

У програмі «Горизонт-2020» діятимуть два види проектів:

1. Дослідницькі проекти.

2. Проекти, близькі до інноваційного ринку.

Заходи, спрямовані на підтримку та координацію, також отримують фінансування.

«Горизонт-2020» охоплює два види діяльності, а саме – дослідження та інноваційна діяльність. За винятком деяких заходів в рамках програми Марії Складовської-Кюрі, така діяльність включає в себе консорціум, що складається з кількох організацій з країн ЄС, асоційованих країн і/ або третіх країн. Консорціум обирає одного з членів координатором та підписує грантову угоду.

Гранти можуть фінансуватися на 100% від загальних прийнятних витрат (окрім інноваційних грантів, де прибуткові організації отримують максимум 70%).

Непрямі витрати фінансуються ставкою 25% від прямих прийнятних витрат. Більшість грантів будуть фінансуватися за схемою повернення прямих витрат, однак деякі гранти (наприклад, фонд Дій Марі Складовської-Кюрі) будуть фінансуватися методом одноразової виплати (Lump Sum) [5].

Проектні пропозиції будуть оцінювати за трьома основними критеріями: досконалість – внесок – якість – ефективність впровадження.

Для малих та середніх підприємств запроваджуються нові напрями, які проходитимуть у 3 фазах:

- Фаза 1: концепція і техніко-економічна оцінка.
- Фаза 2: дослідницька і демонстраційна робота.
- Фаза 3: комерціалізація.

У консорціумі цієї програми має право брати участь:

- будь-яка юридична особа, заснована в країні-учасниці ЄС або в асоційованій країні, або створена за законодавством ЄС;
- будь-яка міжнародна організація з участю ЄС;
- будь-яка юридична особа, заснована в третій країні, визначеній в робочій програмі.

Якщо у програмі бере участь міжнародна організація або юридична особа, заснована в третій країні, яка не відповідає зазначеним критеріям фінансування, фінансування від ЄС може надаватися за умови, що виконується, принаймні, одна з таких умов:

1. Участь такої організації або юридичної особи вважається необхідною для виконання акції Єврокомісії або відповідного органу фінансування.

2. Таке фінансування забезпечується за двосторонньою науково-технічною угодою або будь-якою іншою домовленістю між ЄС та міжнародною організацією або, якщо мова йде про юридичні особи засновані в третій країні, між ЄС та країною, в якій була заснована юридична особа.

Висновки: Дослідження показало, що державному регулюванню інноваційних процесів у країнах Європейського Союзу приділяється дуже пильна увага. У цих країнах розбудована цілісна система, в якій комплексно поєднується наддержавна, державна і регіональна інноваційна політика ЄС. До того ж, останніми роками, все більш активного розвитку набуває інноваційна політика на рівні окремих регіонів, чому сприяють наднаціональні і національні програми ЄС, які забезпечені фінансуванням, що виділяється державами і структурними фондами ЄС.

Значна увага в країнах ЄС приділяється розвитку інвестиційно-інноваційних інституцій, які являють собою поєднання дослідницьких і консультативно-інформаційних центрів та фондів фінансування. Існує багаторівнева система державної підтримки інвестицій в інноваційний розвиток, починаючи від прямої державної участі у фінансуванні інноваційних проектів та наданням пільгових кредитів, і закінчуючи забезпеченням державним замовленням та наданням допомоги в удосконаленні управління підприємством та підвищення кваліфікації персоналу.

Підписання Україною угоди про Асоціацію значно розширює можливості участі в програмах інвестиційно-інноваційного розвитку ЄС, головним чином у програмі «Горизонт-2020». Для успішної інтеграції України в даний проект необхідно розробити спеціалізовану державну програму, запроваджуючи спеціальні стимули для розробників інновації в Україні, що приєдналися до «Горизонт-2020».

Стратегія інтеграції України в інвестиційно-інноваційну структуру ЄС також вимагає:

- популяризації та заохочення науковців до активної взаємодії в рамках «Національної мережі трансферу технологій», метою якої є об'єднання інтелектуально-інноваційних ресурсів України в єдину мережу трансферу

технологій та подальшу інтеграцію НМТТ до європейської мережі трансферу технологій ЕЕН;

– провести роботу із залучення інвесторів з третіх країн, що не є членами ЄС, або асоційованими країнами, але мають значні фінансові ресурси, які вони будуть погодяться вкласти в спільні з Україною проекти.

Активізувати та наповнити матеріально-організаційним змістом систему планування та програмування економічного розвитку України. Синхронізувати регіональну і галузеву політику. Створити систему пільг для розвитку нових пріоритетних галузей у депресивних регіонах.

Створити спільну базу даних інноваційних розробок України і ЄС, з метою пошуку «точок перетину» спільних інтересів і можливостей.

Стимулювати створення малих і середніх інноваційних підприємств, які, за свідченням країн Європейського Союзу, є найактивнішою структурою в системі розробки і впровадження нових технологій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Invest Ukraine* [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.investukraine.org>
2. *Гаман М.В.* Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід / М.В. Гаман – К: Вікторія, 2004. – 311с.
3. *European Commission. CORDIS.FP7* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cordis.lu/fp7/>.
4. *Седьмая* рамочная программа Европейского союза: возможности и правила участия / В.Н. Беляков, Е.А. Бубнова, А.В. Гушко – Днепропетровск: Приднепровский научный центр НАН Украины и МОН Украины, 2010.- 73 с. – С. 17 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.psc.nas.gov.ua/worldwide/7p/Documents/7P.pdf>.
5. *Рамкова* програма ЄС з дослідження і інновацій «Горизонт-2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fp7-ncp.kiev.ua/assets/Horizont_2020/HORIZON-20201.pdf.
- 6.

Стаття надійшла 09.09.2014 р.